

Бранко Тодоровић

У једном о великом
и током слова

103-104

НАШ ЈЕЗИК У ПРАКСИ

ватског народа у матици земљи Југославији, с којом одржавају живе културне и друге везе.

Према томе, ријеч је о Хрватима који живе у Градишћу. Стога придјев »градишћански« у овој вези има смисао атрибута који не улази у састав властитог имена, па га треба писати малим почетним словом. Биће, дакле: *градишћански Хрвати* (с малим почетним г), исто као што се пишу и изрази *војвођански Срби*, *санџачки Муслимани* и сл.

Истота су типа и називи *корушки Словенци* (припадници словеначке националне мањине у аустријској Корушкој), *кипарски Грци* и *кипарски Турци* (Грци и Турци који живе на Кипру), *источни* и *западни Нијемци* (Нијемци који су становници двије њемачке државе: Њемачке Демократске Републике и Савезне Републике Њемачке) итд.

До колебања у писању израза *градишћански Хрвати* и сл. (у штампи је веома честа погрешна употреба великог слова у обје ријечи: *Градишћански Хрвати*) дошло је, вјероватно, стога што у Правописним правилима (1960) нема одредбе о писању двочланих израза овога типа, а у Рјечнику је уз ријеч *градишћански* унесен примјер:

Градишћански Хрвати (види ћир. изд. Правописа, стр. 244б). Будући да такав начин писања нема ослоња у Правилима, а анализа значења самог назива показује да придјев »градишћански« не улази у састав имена (јер се не ради о ријечи на почетку назива посебног народа него о опћој атрибутској одредби), дати примјер може се сматрати грешком састављача Правописа.

Према томе, треба писати *Лужички Срби*, али *градишћански Хрвати*, *корушки Словенци*, *кипарски Грци*, *кипарски Турци*, *источни Нијемци*, *западни Нијемци* итд.

Уприште за овакво рјешење и савјет може се наћи и у самом Правопису (1960). Састављачи Правописа пропустили су, као што је већ речено, да формулишу одредбу о писању двочланих назива типа *Лужички Срби*, на једној, и израза типа *градишћански Хрвати*, на другој страни, али су зато у Рјечнику под одредницом *Словен* и *Славен* дали следеће корисне примјере с објашњењем:

»Јужни Словени, Славени (геогр.); сјеверни Словени, Славени (геогр.); Јужни Словени, Славени (као група народа); Стари Словени, Славени«.

Тиме су и за наш случај дали јасан критериј: кад је ријеч о опћој одредби у смислу географске локације која не обухвата цјелину датог појма, атрибут се пише малим почетним словом, а кад се ради о пуном називу који обухвата цјеловит појам (групу народа или, у нашем случају, један посебан народ као што су *Лужички Срби*), онда атрибут улази у састав властитог имена и пише се великим почетним словом.

М. Ш.

ЈОШ ЈЕДНОМ О ВЕЛИКОМ И МАЛОМ СЛОВУ

О писању великог слова у вишечланим изразима доста је написано у рубрикама о језику наше дневне штампе. Па ипак, пажљивом читаоцу наших листова неће промаћи чињеница да су још увијек бројна одступања од правописне норме и у случајевима који по својој природи нису тако компликовани да би требало да се јављају дилеме — *мало и велико слово*.

Нашу пажњу овом приликом привукло је шаренило које је присутно у новинама и часописима када је ријеч о почетном слову назива војних области и подручја. Ево шта смо нашли прелиставајући само неколико бројева:

У »Борби«: »Представници друштвено-политичког и јавног живота Сплита и Далмације и војнопоморске области« и »командант Војног подручја Титоград«, односно »командант Љубљанске армијске области«; у »Ослобођењу«: »помоћник команданта Војнопоморске области«; у »Политици«: »командант војног подручја Титоград« и »командант Војног подручја Титоград« у »Вјеснику«: »команда Војнопоморске области«.

Ово су примјери из најтиражнијих, па и најчитанијих гласила. Грађа коју посједујемо показује да ништа боља ситуација није ни у другим листовима. Будући да смо примјерима хтјели да илустрирамо, а не и да анализирамо, и ово је довољно да се види да у писању назива армијских области и подручја нема усаглашености са правописном нормом, а понекад ни досљедности у пракси. Чини нам се да је и једно и друго резултат неадекватног тумачења пра-

вописних правила или непознавања суштине појма војна област и војно подручје. Стога, покушајмо објаснити.

У Војној енциклопедији (Београд 1970, II издање, т. 1, стр. 220) стоји да је армијска област »део државне територије на којој су, ради успешнијих припрема за рат и извођење борбених дејстава, све јединице, установе и војнотериторијални органи обједињени јединственом командом«. Готово исту дефиницију налазимо и у енциклопедијском лексикону *Основе народне одбране* (Интерпрес, Београд 1969, т. 27). Сажето тумачење даје и *Правни лексикон* (Београд 1964, стр. 1047): »Територија Југославије дели се у војном погледу на армијске области, војне округе и војне одсеке«.

Очито је да ово није никакав географски назив. Ријеч је, наиме, о називима војно-административних јединица створених војно-административном подјелом одређеног географског подручја. А *Правопис* каже: »Малим се почетним словом пишу називи административних јединица: ваљевски срез, загребачки котар, бродска општина, босански пашалук, зетска жупанија, приморско-крајишка област, пећка патријаршија, сењска бискупија«. Велико слово би се употребило само кад ови називи означавају установу: Пред Аранђеловачком општином — тј. пред зградом.

С друге стране, чак и да је географски назив у питању, ови изрази писали би се малим словом јер нису географска имена. *Правопис* ту прави велику разлику кад констатује: »Ако се пак географским називом од више речи не означује неко устало географско име (потцртао Б. Т.), придев се пише малим почетним словом«. (т. 136).

Будући да примјери које смо навели нису ни географска имена ни називи установа, свака армијска област и војно подручје има своју установу, команду, једино исправно писање назива војнопоморских области и војних подручја је писање малим почетним словом. Дакле, само: командант љубљанске армијске области, помоћник команданта војнопоморске области, команда војног подручја итд.

Б. Т.

АЛИПАШИН МОСТ, А САНСКИ МОСТ

У свакодневној језичкој пракси наилазимо на колебања код употребе великог слова када имена од више дијс-

лова означавају градска насеља. Тако у »Ослобођењу« од 22. априла 1977. читаоци се обавјештавају да је »већина радова на Алипашином Мосту већ приведена крају«, а у истом броју да су само »насеља Отока, Нечајићи и Бољаков поток у договореном року ријешила зацртане планове«. У »Вечерњим новинама« од 20. септембра 1976. износи се како су »према првобитном плану били одређени следећи рокови израде: Бућа Поток 19. септембра и Храсно Брдо 15. септембра...« Телефонски именик СРБиХ за 1975. информисе нас да је РТВ Сарајево на Алипашином Мосту док је у Телефонском именику СФРЈ за 1975/76. РТВ Сарајево на Алипашином мосту, школа »25 мај« у Бољакову потоку, а насеља Васин хан и Цицин хан означена су на супротан начин — обје ријечи у називу насеља имају велико слово. Очито је, дакле, колебање у писању великог слова када су у питању овакви називи.

Највјероватније да до оваквих погрешака долази због тога што правописна норма ову проблематику није регулисала у једном параграфу, него је посебно дала правила за писање назива мјеста, а посебно за називе дијелова мјеста, па се писање назива дијелова мјеста често сведе под одредбу о писању назива мјеста. Поред тога, овакво логичко повезивање двију категорија подупрто је и чињеницом да у поменутим називима ријечи не носе своје право значење заједничких именица, него се све више осјећају као властита имена, па се због тога и јавља колебање приликом њиховог писања малим и великим словом. На примјер, ријеч мост у називу Алипашин мост не означава никакву грађевину, као што ни у синтагми Бољаков поток — ријеч поток нема више своје основно значење. Тако је и са називима градских насеља Бућа поток, Храсно брдо, Васин хан, Кошевско брдо и слично. Без обзира на то што би употреба великог слова у оваквим случајевима избрисала дилеме, пошто би се на тај начин указало да је директно означено насеље, а не нешто друго, писање великог слова није у складу са правописом, односно са нормом о писању назива од више дијелова.

Овдје, дакле, не може послужити упутство из *Правописа* по којем се свака ријеч назива од више дијелова пише великим словом »у властитим именима села, градова, земаља, држава и континената...« које важи, на примјер, код означавања назива града Сански Мост, али не и код син-